

Милена Красимилова Цветковска

**ПРАВНО ПОЛОЖЕНИЕ НА УПРАВИТЕЛЯ НА ДРУЖЕСТВОТО С
ОГРАНИЧЕНА ОТГОВОРНОСТ**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“,
научна област: 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление: 3.6. Право
докторска програма: Търговско право

Научен консултант:
проф. д-р Маргарита Бъчварова

Варна
2018

Дисертационният труд е с общ обем от 169 страници и включва увод, три глави, заключение, списък с използвана литература и приложения. Направени са общо 196 бележки под линия. Списъкът на литературните източници съдържа 140 заглавия, от които 121 на кирилица (български и руски език) и 19 на латиница (английски, немски, италиански и френски език).

Защитата на дисертационния труд ще се състои на
г. в Икономически университет – Варна (гр. Варна, бул. „Княз Борис I-ви“
77) пред научно жури, назначено със Заповед №
. на Ректора на Икономически университет – Варна

Материалите по защитата са на разположение в Икономически университет – Варна (гр. Варна, бул. „Княз Борис I“ 77) и на интернет страниците на ИУ – Варна www.ue-varna.bg.

Милена Красимилова Цветковска

**ПРАВНО ПОЛОЖЕНИЕ НА УПРАВИТЕЛЯ НА ДРУЖЕСТВОТО С
ОГРАНИЧЕНА ОТГОВОРНОСТ**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“,

научна област: 3. Социални, стопански и правни науки

професионално направление: 3.6. Право

докторска програма: Търговско право

Научен консултант:

проф. д-р Маргарита Бъчварова

Научно жури:

Рецензенти:

Варна

2018

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита от катедра „Правни науки“ при Икономически университет – Варна на

Авторът е докторант на самостоятелна подготовка към същата катедра.

Автор: Милена Красимилова Цветковска

Заглавие: Правно положение на управителя на дружеството с ограничена отговорност

Тираж: 40 броя

Отпечатан в печатната база на Икономически университет – Варна

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на дисертационния труд

Дружеството с ограничена отговорност (ООД) е капиталово търговско дружество от затворен тип. Съдружниците в ООД имат взаимни интереси, които обуславят задължението им за лоялност помежду им и към дружеството, което се отразява в уредбата на вътрешните отношения. Един от най-важните въпроси в правната уредба на ООД е свързан с органите за управление на дружеството.

Въпросът за правното положение на управителя на ООД представлява съществен интерес за теорията и практиката, поради това, че капиталовото търговско дружество осъществява своята стопанска дейност и постига своите цели посредством лицата, които изпълняват функциите на негови органи представители. Те са тези, които са призвани да управляват и представляват дружеството и от чиято дейност в крайна сметка зависи реализацията на търговеца в конкурентната пазарна среда, а оттам и удовлетворяването на потребностите на инвестиралите в неговата дейност лица. Затова и въпросите *относно начина на представляване на дружеството, решаването на конфликтите, които възникват във връзка с него, изпълнението на задълженията* относно управлението на търговеца и реализирането на отговорността при неизпълнението им, са от първостепенно значение за успешното участие на дружеството в търговския оборот.

Актуалността на изследването се определя от факта, че управителят е уреден от ТЗ като задължителен изпълнителен орган и неговите действия, съответно решения се отразяват върху дейността на ООД. Правомощията му

да управлява и представлява дружеството са формулирани в ТЗ по твърде бланкетен начин, което налага необходимостта да бъдат конкретизирани неговите права и задължения. Това е от съществено значение предвид обстоятелството, че управителят разполага с широка представителна власт и правомощия да задължава дружеството, респективно да сключва сделки с трети лица. Независимо от постиженията в изследванията на отделни автори, в българската правна теория все още няма проведено цялостно и самостоятелно научно изследване на проблемите, свързани с правния институт на управителя на ООД. Липсва единна теоретична основа относно редица въпроси, свързани както с правата и задълженията му, така и с неговата отговорност, в резултат на което се пораждат множество спорове както в теорията, така и в съдебната практика. Анализването на тези въпроси, както и предлагането на решения по тях, е не само с теоретично, но и с голямо практическо значение, обусловено от обективна социална необходимост.

Прегледът на действащата правна уредба на фигурата на управителя осигурява възможност да се очертаят необходимите насоки и конкретни предложения за усъвършенстване на разглеждания правен институт, а така също на основата на критичен анализ на правната уредба и практика да се направят основните изводи и предложения *de lege ferenda* за промени в материалния закон.

2. Цел и задачи на дисертационния труд

Целта на настоящата разработка е на основата на нормативния, исторически и сравнителен метод да се създаде цялостно теоретично изследване с обект правното положение на управителя в ООД и се

изведат обосновани предложения за усъвършенстване на търговското законодателство.

В непосредствена връзка с целта са проблеми, свързани основно с фактическия състав за избор на управител и първоначалния момент за възникване на представителната му власт. Обърнато е особено внимание на ограниченията в представителната власт, както и на въпросите, по които има противоречива практика на правоприлагащите органи и съдилищата относно: хипотезите на това до къде се разпростират правата на управителя, как се процедира при наличие на двама или повече управители, какви са възможностите му за извършване на разпоредителни действия, допустими ли са хипотези на договаряне сам със себе си и какви са евентуалните последици от действия на управителя, които са във вреда на дружеството.

Основен проблем при управлението на ООД е определяне на обема на представителната власт на управителя. В тази връзка възниква необходимост от прецизиране на границите на тази негова власт.

За постигането на посочената цел, в настоящото изследване авторът си поставя за задачи:

1. на основата на извършения анализ на действащото законодателство и сравнително-правното изследване на уредбата в други държави, да се изведат типичните белези, характеризиращи фигурата на управителя;
2. да се изясни спецификата на договора за управление на ООД, от гледна точка на начина на регламентацията му от законодателя;
3. да се изяснят основните функции на управителя на дружеството с ограничена отговорност както във фазата на реализация на основната му

търговска дейност, така и в периодите на евентуална ликвидация и обявяване в несъстоятелност;

4. да се изяснят основните аспекти на отговорността на управителя на дружеството с ограничена отговорност;

5. да се направят актуални предложения de lege ferenda за усъвършенстване на нормативната уредба.

Основните научни хипотези, върху които се изгражда изследването се свеждат до:

✓ **Необходимост от законодателна промяна** с цел въвеждане на **единен регламент** по отношение на действителността на сделките, сключени от управителя с предмет придобиване и отчуждаване на вещни права върху недвижими имоти, без решение на общото събрание. Към настоящия момент е налице Тълкувателно решение № 3 от 2013 на ОСГТК на ВКС, което е насочено да уеднакви противоречивата съдебна практика.

✓ **Максималната граница** на отговорността на управителя е обусловена от квалифицирането ѝ като договорна или деликтна по характер.

✓ **С цел защита интересите на дружеството** срещу противоправните действия на управителя е необходимо да **се въведат защитни механизми** за дружеството и норми в действащото ни право за превенция срещу вредоносните му действия.

3. Обект и предмет на дисертационния труд

В научното изследване се анализира значението, същността, задачите и тенденциите за развитие на правната уредба в посочената област. При разглеждането им се акцентира не само на правата и задълженията на управителя, а и на последиците от неговите неправомерни действия и на

средствата за правна защита срещу тях, както и на въпросите, свързани с реализирането на неговата отговорност.

Настоящото изложение изследва:

✓ възникването и историческото развитие на фигурата на управителя на дружеството с ограничена отговорност, както в нашата правна система, така и в законодателствата на други държави;

✓ отношенията на управителя със самото дружество, а също така и с трети лица, определени от неговите права и задължения;

✓ отговорността на управителя в нейните различни аспекти, както от гледна точка на търговското законодателство, така и предвидените средства за правна защита в сферата на данъчната и наказателноправната уредба.

Предмет на настоящата дисертация е нормативната уредба в търговското ни право относно правното положение на управителя в качеството му на задължителен орган на дружеството.

4. Методология на изследването

Методологията, върху която се изгражда научното изследване обхваща разнообразие от изследователски методи. На основата на **сравнително-правния метод** е направен исторически анализ на развитието на правната уредба както в нашето законодателство, така и в правната уредба на други държави. При изясняването на проблематиката, свързана с правното положение на управителя на дружеството с ограничена отговорност, авторът се позовава на доктриналния опит в материята, обосновавайки своите тези въз основа на различни теоретични разработки в посочената сфера. Направен е и сравнителен анализ на съдебната практика по спорните въпроси, касаещи фигурата на управителя. Използвани са и нормативен метод, анализ, синтез, индукция и дедукция.

5. Теза и практическо значение на дисертационния труд

Научната теза в настоящия дисертационен труд е, че бланкетното формулиране на правата и задълженията на управителя създава предпоставки за увреждане интересите на дружеството и е необходима промяна на действащото ни право с цел създаване на механизми за защита и реализиране на неговата отговорност .

Във връзка с това се налага цялостно изясняване на въпросите и проблемите, които възникват при уреждане правното положение на управителя. Необходимо е да се изясни фактическият състав на възникване на неговата представителна власт и да бъде очертан нейният обем. Трябва да бъде поставена много ясна граница на правата и задълженията му с оглед гарантирането на правилното реализиране на неговите функции и защитата на интересите на дружеството, посредством конкретни и точни правила, уреждащи неговата отговорност в различните нейни аспекти по търговския закон, Наказателния кодекс и ДОПК.

Практическото значение от систематизирането и цялостното изясняване на въпросите и проблемите, които възникват във връзка с правното положение на управителя на дружеството с ограничена отговорност от гледна точка на търговското право се отнася до:

- формиране на основа при решаване на дискуссионни въпроси в теорията и практиката по отношение на разглеждания правен институт;
- откриване на несъвършенствата на правната уредба и формиране на изводи и предложения de lege ferenda, които биха могли да са от значение за нейното усъвършенстване;
- систематизиране на източници на нормативна уредба, съдебна практика, литература и теоретични становища в областта на

изследваната материя, което създава основа за бъдещи теоретични изследвания по същата или сродна научна проблематика;

- извеждане и систематизиране на дискуссионните аспекти, свързани с разглеждания правен институт;
- получените резултати в дисертационното изследване могат да бъдат полезни на участниците в търговските отношения, на правоприлагащите органи и на практикуващите юристи във връзка с приложението на института на непреодолимата сила.

6. Апробация

Дисертационният труд е обсъден на заседания в катедра „Правни науки“ при Икономически университет – Варна. По темата са разработени и публикувани една статия и три доклада.

7. Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е изготвен в съответствие с изискванията на чл. 27 от Правилника за прилагането на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

Той е с общ **обем** от 169 страници и съдържа увод, изложение в три глави, заключение, литература и приложения. Направени са 196 бележки под линия. Списъкът на литературните източници съдържа 140 заглавия, от които 121 на кирилица (български и руски език) и 19 на латиница (английски, немски език, френски и италиански език). Включен е и списък на използваните нормативни актове, списък на използваните интернет източници, както и списък на проучените и посочени в изследването съдебни решения.

Структурата на изложението е следната:

Увод

Глава първа. Възникване и историческо развитие на правната категория управител

1.1 Възникване на категорията управител на дружеството с ограничена отговорност

1.2 Развитие на правната уредба относно управителя на дружеството с ограничена отговорност в българското законодателство

1.3 Сравнително-правни аспекти при уредбата на управителя в законодателствата на Германия, Франция и Руската федерация

1.3.1 Правна уредба в Германия

1.3.2 Правна уредба във Франция

1.3.3 Правна уредба в Руската федерация

Глава втора. Конституиране и правомощия на управителя на дружеството с ограничена отговорност

2.1 Фактически състав за възникване на управителя в ООД

2.2 Характеристика на договора за управление

2.3 Права и задължения на управителя на ООД

2.4 Сравнително-правни аспекти в правното положение на управителя на дружеството с ограничена отговорност с прокуриста

Глава трета. Отговорност на управителя на дружеството с ограничена отговорност

3.1 Правна същност на отговорността на управителя на дружеството с ограничена отговорност

3.2 Правна уредба на отговорността по търговското законодателство

3.3 Правна уредба на отговорността по ДОПК и НК

3.3.1 Отговорност по ДОПК

3.3.2 Отговорност по НК

Заключение

Литература

Списък на използвани нормативни актове

Списък на използвани интернет адреси

Списък на използвани съдебни решения

Приложения

II. КРАТКО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Увод

В увода на дисертационния труд се обосновава актуалността на разглеждания проблем, основана главно на необходимостта от цялостно изследване на проблематиката свързана с правното положение на управителя на дружеството с ограничена отговорност в контекста на българското търговско право. Изяснява се практическото значение на такъв комплексен анализ. Формулирана е тезата на дисертационния труд и са посочени обектът, предметът и методологическата основа на изследването, изяснена е целта и са определени научните задачи за нейното изпълнение.

Глава първа. Възникване и историческо развитие на правната категория управител

В глава първа от дисертационния труд се разглежда фигурата на управителя в нейното развитие – от възникването на дружеството с ограничена отговорност до съвременните законодателни решения, при съобразяване на различията в отделните държави.

1.1 Възникване на категорията управител на дружеството с ограничена отговорност

В първия параграф е извършено изследване на историческото развитие на института на управителя на ООД. Разгледани са различните етапи от възникването на търговските дружества до появата на ООД като творение на немското законодателство от края на XIXв. Посочено е неговото разпространение и правна регламентация в отделни държави в първите петдесет години след създаването му. Отбелязана е идеята за създаването му, продиктувана от необходимостта да се намери дружествена форма, която да съчетае предимствата и да избегне недостатъците на персоналните и на капиталовите търговски дружества.

В резултат на извършения исторически анализ е направен изводът, че ООД е най-нова форма на капиталово ТД, но се ползва и днес с голяма популярност. Европейската история през XX век налага редица промени в правната регламентация на ООД. Законодателството непрекъснато се осъвременява, за да отговори най-точно на нуждите на обществото. В периода от 60-те до 80-те години почти всички европейски страни приемат нови закони, уреждащи неговото положение. Общата тенденция е към усъвършенстване и прецизиране на материята, към засилване ролята на изпълнителните органи за управление с цел по-голяма оперативност.

1.2 Развитие на правната уредба относно управителя на дружеството с ограничена отговорност в българското законодателство

В параграф втори се разглежда развитието на изследвания правен институт в българското търговско право. Отбелязано е, че в България търговското право започва своето развитие с приемането на Търговския закон от 1897г. Преди него в сила е бил Отоманският търговски закон. В този закон ООД не намира правна регламентация. Обърнато е внимание на пътя на

утвърждаването на дружеството в България, който започва с предложения за утвърждаването му по законодателен път още преди Първата световна война и завършва с приемането през 1924г. на Закона за дружествата с ограничена отговорност. Изхождайки от общото учение за търговските дружества се обръща внимание на характерните особености на ООД и свързаните с това въпроси за неговото управление. ЗДОО от 1924г предвижда, че то се осъществява от два задължителни органа – общо събрание и управител/и. Посочено е, че те са управителният и представителният орган на дружеството. Изяснен е начинът, по който се назначава управителя, както и условията, на които той трябва да отговаря. Уредени са въпросите за това как се осъществява управлението при наличието на двама и повече управители. Посочени са някои от по-важните правомощия на управителя като са очертани и ограниченията на представителната му власт. Разгледана е уредената от закона възможност за сключване на сделка от страна на управителя при хипотезите на договаряне сам със себе си. Направен е анализ и на правните норми, касаещи отговорността на управителя пред дружеството и пред съдружниците. Предвидени са и специални правила за освобождаването на управителя, в зависимост от начина на назначаването му и неговото положение в дружеството.

От сравнителния анализ на правната уредба на ООД в Търговски закон от 1897г. и приетия през 1924г. ЗДОО се оформят следните изводи:

Първо, регламентацията на дружеството с ограничена отговорност и неговите органи за управление е сравнително изчерпателна и обхваща всички необходими въпроси, свързани с управлението му.

Второ, използва се опита на немските и френските юристи като са възприети утвърдени разрешения от европейските държави. Уреден е както

начина за възникване на фигурата на управителя, така и неговите правомощия.

Трето, изчерпателно са регламентирани аспектите и границите на отговорността му както спрямо дружеството, така и по отношение на третите лица.

1.3 Сравнително-правни аспекти при уредбата на управителя в законодателствата на Германия, Франция и Руската федерация

В параграф втори институтът на управителя е разгледан в сравнителноправен аспект. Проучени са чуждестранни законодателни решения на Германия, Франция и Руската федерация. Изборът на посочените държави се дължи на три факта: Първо Германия е държавата, в която възниква ООД и немското законодателство е първоизточникът, който дава основата за развитието на законодателната уредба на тази организационно-правна форма в останалите държави. Второ Франция притежава уредба, която традиционно служи като образец. Трето, българското търговско право концептуално, терминологично и нормативно стои най-близо до това на Руската Федерация, което поставя и сходни проблеми в доктриналните изследвания.

При изследване на правната уредба в Германия се установява, че съгласно немското законодателство системата от органи за управление на ООД включва три органа: общо събрание на съдружниците, управител (управители) и надзорен съвет, като последният е факултативен орган. Разглеждат се начините за назначаване на управителя, изискванията, на които той трябва да отговаря, правомощията му, както и неговата отговорност спрямо дружеството. При анализа на правната уредба в Германия се откриват някои характерни особености, които биха могли да бъдат възприети и в нашия закон, като например фигурата на т.нар. фактически управител, с

която се дава едно много добро законодателно решение на хипотезите, в които не са изпълнени всички елементи от фактическия състав за назначаването на управителя. От една страна така се дава възможност на лицето, на което съдружниците са гласували доверие, да пристъпи към упражняване на правомощията си и преди да е изпълнена формалната процесуална предпоставка по регистрацията му в търговския регистър, от друга – с поемането на солидарната отговорност на съдружниците за неговите действия се гарантират интересите на третите лица.

В заключение след анализа на правната уредба в Германия може да се посочи, че немският ЗДОО съдържа обстойна правна уредба на правното положение на управителя, като посочва както начините за възникването му, така и условията, на които трябва да отговарят лицата, заемащи тази длъжност. Подробно са уредени отделните негови правомощия в различните етапи от съществуването на дружеството. Особен интерес представлява фигурата на т.нар. фактически управител, която разширява възможностите на дружеството да участва в търговския оборот и в същото време гарантира интересите на третите лица. Централно място в правната регламентация заема и въпросът за границите на отговорността на управителя и начините за нейното реализиране, като е направен опит по законодателен път да бъдат избегнати възможните противоречия, които могат да възникнат на практика в тази насока. Със своите разрешения немският ЗДОО става основа за развитието на института на управителя в законодателната уредба на редица други държави.

При изследването на правната уредба във Франция се установява, че според Френския търговски закон ООД се управлява от един или повече управители (физически лица), съдружници или не, посочени в устава или външен акт (решение на общото събрание на дружеството). Предвидено е, че

управителите се назначават от съдружниците, с учредителния договор или с по-късен акт. Разгледани са правомощията на управителя да управлява и представлява дружеството, както и ограниченията в представителната му власт. Анализирани са и въпросите на отговорността на управителя, която може да бъде гражданска, наказателна и данъчна.

След направения анализ на представената правна уредба на фигурата на управителя във Френския търговски закон може да се направи извод, че той доразвива редица положения на немския ЗДОО, като предвижда и нови положения, свързани с конкретизиране на правомощията на управителя и неговата отговорност. Изчерпателно е уреден фактическият състав за възникване на тази отговорност, нейните граници както и възможностите за освобождаване от нея. Разширена е отговорността, която се носи по други закони от френското законодателство, като са предвидени и конкретни състави на нарушенията.

При анализирането на правната уредба в Руската федерация се установява, че и тук дружеството с ограничена отговорност е най-популярната правно-организационна форма. Това обяснява достатъчно ясната правна уредба на посочения вид юридическо лице. Констатира се, че тя се състои от две групи правила – 1.обща конструкция за всички юридически лица по реда на тяхното създаване и дейност, фиксирана главно в глава 4 от Гражданския кодекс на Руската федерация и 2. специални правила за всяко отделно търговско дружество, съдържащи се в отделните федерални закони на Руската федерация. За дружеството с ограничена отговорност това е конкретно Федералният закон за ООД. Направен е анализ на различни теоретични изследвания на редица руски учени като В. В. Гуцин, Ю. О. Порошкина, Е. Б. Сердюк, П. Степанов, А. Сергеев, изследвали въпросите за управлението на ООД, които обобщават, че то разполага с многоетажна

система от управителни органи¹, които според Д. В. Ломакин са самостоятелни правни субекти². Системата за управление на ООД включва следните звена за управление: 1) Общото събрание на дружеството, което е върховен своя ръководен орган; 2) Съвет на директорите (Надзорен съвет); 3) Изпълнителният орган на дружеството (управителят), който може да бъде колегиален или едноличен. Изпълнителният орган на дружеството може да е колегиален или едноличен. Възможни са няколко варианта на структуриране на изпълнителния орган на дружеството, а именно: 1) единствен изпълнителен орган на дружеството (генерален директор, президент и др.); 2) единствен изпълнителен орган на дружеството (генерален директор, президент и т.н.) и колективен изпълнителен орган.

Предвиждането на колегиален изпълнителен орган е ново разрешение на руското законодателство, което би могло да се възприеме de lege ferenda и в нашия ТЗ. Доколкото той предвижда възможността да се изберат няколко управители, но те не формират единен изпълнителен орган, в практиката могат да възникнат редица проблеми за хипотезите, в които нямат единна позиция относно определени аспекти от управлението, които са важни за дейността на дружеството. Ако се допусне създаването на такъв колегиален изпълнителен орган, чийто ред на дейност бъде предвиден в учредителния договор на дружеството, биха се избегнали редица трудности при вземането на решения в случаите на наличието на няколко управители.

¹ Гушин В.В., Порошкина Ю.О., Сердюк Е.Б. Корпоративное право: учебник. М., 2006. С. 143–144; Степанов П. Правовая квалификация отношений, возникающих между единоличным исполнительным органом и акционерным обществом // Хозяйство и право. 2002. № 12. С. 92–93; Сергеев А., Терещенко Т., Игнатенко А., Кирдяшкин Д. Некоторые аспекты разграничения компетенции органов управления акционерного общества // Хозяйство и право. 2005. № 7. С. 76; Рожкова М.А. Корпоративные отношения и возникающие из них споры // Вестник Высшего Арбитражного Суда РФ. 2005. № 9. С. 147; Хужокова И.М. Корпоративное право Российской Федерации: курс лекций: учебное пособие для вузов. М., 2004. С. 79

² Ломакин Д.В. Корпоративные правоотношения: общая теория и практика ее применения в хозяйственных обществах. М., 2008. С.145

Като особеност на руското законодателство е открита и възможността за назначаване на временно изпълняващ длъжността управител, в хипотезите, в които постоянният управител е възпрепятстван да упражнява своите правомощия или е освободен с решение на общото събрание, както и случаите на оттеглянето му. **Това разрешение може да се възприеме de lege ferenda и в нашия ТЗ.**

В заключение, основният извод е, че правната уредба на фигурата на управителя на ООД в Руската федерация е дуалистична, съдържа се в Гражданския кодекс на Руската федерация и във Федералния закон за ООД. Особено е, че в руското законодателство се предвижда сложна многостепенна система от органи за управление на ООД, като се дава възможност на общото събрание на дружеството да избере дали да приложи двустепенен или тристепенен модел на управление. В случай, че е избран вторият модел, законодателството съдържа подробна уредба на отношенията между различните органи, като очертава и техните правомощия. Като особено интересна следва да се посочи възможността за избирането на колективен изпълнителен орган, който да осъществява единно управление на дружеството, както и допускането на избирането на временен управител, в случаите на невъзможност на настоящия да изпълнява своите функции, с цел да не се парализира дейността на дружеството през този период. В същото време уредбата е предимно диспозитивна и се предоставят широки възможности тези правомощия и границите на представителната власт на изпълнителния орган да бъдат уредени в устава на дружеството. Това би създавало доста затруднения в правоприлагането и в този смисъл би могло да си помисли дали правната регламентация на посочените въпроси да не бъде допълнена с повече императивни норми на закона. В обобщение се изтъква, че въпреки подробната правна уредба, на практика има някои въпроси от

управлението на ООД, на които не е намерен директен отговор, поради двусмисленото тълкуване и липсата на единна съдебна практика за прилагане на законодателството. Това са главно въпроси, свързани с назначаването и отстраняването от длъжност на управителя³.

Глава втора. Конституиране и правомощия на управителя на дружеството с ограничена отговорност

Във втора глава се изследва действащата регламентация на фактическия състав за конституирането на управителя на ООД, характера на договора за управление, конкретните негови права и задължения и границите на представителната му власт, като се прави и съпоставка между него и прокуриста. На тази основа са очертани основни проблематични и дискуссионни моменти и са направени предложения за усъвършенстване на правната уредба.

2.1 Фактически състав за възникване на управителя в ООД

В този параграф е направен опит да се анализират спорните въпроси в теорията и практиката по отношение на отделните елементи от фактическия състав за конституирането на управителя и да се даде отговор на някои от тях. Авторът е насочил изследването си в следните аспекти:

Първо, разглежда се въпросът дали управителят на ООД може да е само физическо лице или и юридическо лица може да заема тази длъжност. Анализирани са различни становища на теорията и практиката, в резултат на което се стига до изводът, че само дееспособно физическо лице може да бъде управител, доколкото това съответства на правомощията му и предвидената отговорност в случай на неправомерно поведение от негова страна, който не може да се носи от юридическо лице. Във връзка с изискванията, на които

³ **Фомичева. Н. В.**, Отдельные вопросы управления обществом с ограниченной ответственностью // Вестник СГЮА. 2015. №3, с.83-87.

трябва да отговаря управителят са разгледани и абсолютните и относителни пречки за заемане на длъжността управител.

Второ, на базата на анализа на теоретичните разработки се установява, че фактическия състав за конституирането на управителя е сложен включва следните елементи: 1. Решение на общото събрание за избор на управител; 2. Съгласие на избраното лице; 3. Сключване на писмен договор за управление; 4. Вписване в търговския регистър.Обърнато е внимание, че възникването на представителната власт на управителя зависи от две волеизявления – на общото събрание и на самия управител.

Трето, разгледани са възможностите на общото събрание за освобождаване на управителя от длъжност, както и оттеглянето му с негово едностранно волеизявление. В тази връзка се поставя въпросът: необходимо ли е решение на общото събрание за приемане на заявлението за оттегляне на управителя. Би следвало отговорът да е отрицателен поради следните съображения. На първо място, няма законов механизъм, който общото събрание да може да използва, за да се противопостави на представеното оттегляне. Следващ аргумент е, че в случая на оттегляне от управлението се касае за упражняване на едно субективно право на управителя, което се упражнява извънсъдебно и не зависи от волята и одобрението на дружеството или негов орган. Дружеството се явява адресат и пасивен субект по това право. На трето място след като управителят може и сам да впише оттеглянето си от длъжност в Търговския регистър, волята на дружеството в случая е ирелевантна.

Четвърто, възниква въпросът дали вписването в търговския регистър на посочените обстоятелства има конститутивно или оповестително действие. В тази връзка е направен анализ на съотношението между чл.141, ал. 4 ТЗ и чл.141, ал.6 ТЗ, които предвиждат такова вписване. След направения преглед

на различните теоретични разработки и становището на съдебната практика се стига до заключението, че следва да се възприеме становището за оповестително действия на вписването спрямо третите недобросъвестни лица, като защитната функция на конститутивното действие се запази само за третите добросъвестни лица.

Пето, разгледан е въпросът за сключване на сделки от управителя без представителна власт. Посочва се, че ако управителят е освободен с решение на общото събрание, но сключи сделка от името на дружеството с трето лица преди да е заличен като такъв от търговския регистър, тази сделка ще е висящо недействителна на основание чл. 301 ТЗ. Тя ще се валидизира, ако търговецът не ѝ се противопостави незабавно след узнаването за нея. Законът обаче не определя съдържанието на понятието „незабавно“. **В този смисъл се прави предложение de lege ferenda да се предвиди един разумен срок, след изтичането на който да се счита, че такова противопоставяне не е налице.** Във връзка с това се поставя **проблемът по повод определянето на компетентното лице, което следва да се противопостави на сделката, тъй като това по принцип трябва да е самият управител.** С оглед защитата на третите добросъвестни лица би било добре да се предвиди **de lege ferenda** това негово изявление да бъде съпроводено с решението на общото събрание за освобождаването на предходния управител като доказателство за неговата представителна власт. По този начин в най-пълна степен се отчита и волята на общото събрание, което вече е гласувало доверието си на новия управител. Така ще бъдат защитени едновременно и интересите на дружеството, а също и тези на третите лица.

Като извод относно фактическия състав за възникване на фигурата на управителя на ООД може да се направи, че **той поражда редица въпроси в**

теорията и практиката, които са обект на дискусии и някои от тях все още не са намерили своето законодателно решение.

2.2 Характеристика на договора за управление

Във втори параграф се изследва мястото на договора за управление сред останалите договори в правото и неговият характер. Актуалността на проблема се обуславя от факта, че определянето на неговата същност е от съществено значение за теорията и практиката. Този въпрос има важно практическо значение, обусловено от обективната социална потребност за яснота на приложимия закон по отношение на неговите клаузи. Посочва се, че договорът за управление има самостоятелен характер. Той е уреден в ТЗ като двустранен, възмезден, консенсуален и формален. Договорът е с оглед личните качества на управителя. Във връзка с неговата характеристика се поставят няколко въпроса.

Първо, дали той е трудов или гражданскоправен. Според съдебната практика договорът за възлагане на управлението на ООД е граждански, а не трудов⁴. Съдът посочва, че управителят няма качеството на работник или служител на дружеството. Това твърдение се подкрепя и в теорията от Г. Григоров, В. Таджер, които определят отношенията по този договор като мандатни⁵ и за това макар и да има самостоятелен характер той би могъл да се определи като договор за поръчка, тъй като със сключването му управителят се задължава да извършва действия от името на дружеството доверител⁶. В резултат на анализа на теоретичните изследвания в тази насока се стига до изводът, че договорът е граждански, а не трудов и по отношение на неговото определяне се прилагат правилата на ЗЗД, а не на КТ.

⁴Решение 204/28.7.2014 – ВКС по гр.д. 983/2014, 4-то г.о., ГК

⁵ Григоров, Г., Дружество с ограничена отговорност, Конис, 1994г., с.90

⁶ Таджер, В., Капиталови търговски дружества, София, ИК „Труд и право“, 1997г., с. 91

Второ, изследва се начинът, по който се определя съдържанието на договора за управление. В теорията се приема, че от една страна правата и задълженията се посочват в самия договор и те представляват същественото негово съдържание. Що се отнася обаче до обема на представителната власт на управителя и неговите правомощия, се констатира, че те са определени в закона. Следователно може да се приеме, че съдържанието на договора за управление се определя и от самия договор и от закона.

Следователно, като основен извод относно характера на договора за управление на ООД е признаването му като типичен облигационен договор, който притежава белезите на договора за поръчка. Съдържанието му се определя както от самия него, така и от правилата на закона. ТЗ препраща към ЗЗД за неуредените въпроси и след като вече беше изяснено, че договорът за възлагане на управлението има изцяло облигационен характер, може да се направи изводът, че спрямо него трябва да се прилага единствено ЗЗД, с което ще се изключат всякакви спорове и противоречива съдебна практика в тази насока. Въпреки някои становища, че този договор може да има и трудовоправен характер, те не следва да бъдат споделени, поради което и прекратяването му ще се осъществява не по правилата на КТ, а на ТЗ и ЗЗД.

2.3 Права и задължения на управителя на ООД

В параграф трети се разглеждат основните права и задължения на управителя, които той притежава в качеството си на орган на дружеството. Въпросът е свързан и с отделни практико-приложни аспекти, свързани с основанието за тяхното възникване и възможността да бъдат ограничени с решение на върховния орган на дружество. В този аспект, от методологична гледна точка е необходимо да се изведе систематизация на тези права и задължения, в зависимост от определени критерии и техни характеристики.

По мнение на автора, правата и задълженията на управителя са обусловени от източника на правоотношението между него и дружеството, което управлява и с оглед на техния характер могат да се разглеждат като имуществени от една страна и неимуществени по вид от друга страна. Направена е и класификация на правата и задълженията на управителя в зависимост от изведени от автора критерии: а) свързани с управлението и представителство; според съдържанието: а) материалноправни и организационни; според основанието: а) законови и б) договорни.

Следващ въпрос, който се разглежда в този параграф е обемът на представителната власт на управителя и кои са нейните допустими ограничения. В тази насока са разгледани следните проблемни хипотези:

Първо, поставя се въпросът относно границите на представителната власт на управителя е свързан с възможността, предвидена в ТЗ да се назначат двама или повече управители. Когато те са повече от един биха могли да възникнат редица трудности, свързани с начина на вземане на решенията.

Второ, в теорията и практиката се поставя и проблемът за възможностите на управителя за сключване на сделки с недвижими имоти и евентуалната опасност от надхвърляне на този обем. Възниква въпросът действителна ли би била разпоредителна сделка, сключена от управителя преди да е взето решение на общото събрание за нейното сключване. След подробен анализ на различните становища в теорията и практиката авторът приема, че трябва да се приеме, че решението на общото събрание може и да следва сключването на сделката от управителя. Негова слабост е, че в закона не е определено в какъв период след сключване на сделката би трябвало да се постанови решението на общото събрание. С оглед сигурността и бързината на търговския оборот би могъл да се предвиди **de lege ferenda срок, в който**

общото събрание да се произнесе дали одобрява сделката, защото в противен случай една такава сделка не би могла да породи правни последици неограничено във времето.

Трето, друг проблем, свързан с представителната власт на управителя е каква ще бъде неговата отговорност ако действията му са във вреда на дружеството. Поставя се въпросът дали в този случай дружеството би могло да защити своите интереси като се позове на твърдението, че такива действия надхвърлят обема на предоставените на управителя правомощия. Отговорът на този въпрос според автора следва да е положителен, тъй като дружеството не би упълномощило управител, с обем правомощия, които да увредят неговите интереси. Тук по аналогия следва да се приложи чл. 40 ЗЗД, отнасящ се до договорните представители.

Четвърто, с особена актуалност в теорията и практиката се поставя проблемът за представителната власт на управителя при хипотезите на договаряне сам със себе си. Въпросът тук е дали е допустимо спрямо него да се прилага разпоредбата на чл. 38, ал. 1 ЗЗД. В тази насока е направен подробен анализ на различните тези в теорията и на Тълкувателно решение № 3 от 2013 на ОСГТК. В резултат на това авторът прави изводът, че договарянето сам със себе си е допустимо при сключването на сделки от управителя, освен ако няма изрично противопоставяне на общото събрание.

В заключение, направеният анализ на правната уредба на представителната власт на управителя на ООД, както и обобщаването на доктриналните позиции и съдебна практика, потвърждават значението на определянето на нейните граници с оглед последиците от извършените действия. От тази гледна точка, авторът **приема за обоснован извода за необходими промени в правната уредба на представителната власт на**

управителя на ООД, в посока на нейното прецизиране. **De lege ferenda** може да бъде препоръчано следното:

- С оглед защитата на правната сигурност да се предвиди изрично, изявлението на новоназначения управител за противопоставяне на сделка, сключена без представителна власт от стария управител да бъде съпроводено с решението на общото събрание за освобождаването му.

- Чрез корекция на законодателния текст да се предвиди срок, в който общото събрание да се произнесе дали одобрява сделката на разпореждане с недвижими имоти, сключена от управителя.

- Чрез подходяща редакция режимът на представителството в капиталовите дружества да бъде уеднаквен и да се предвиди включването в обема на представителната власт на управителя съгласието на дружеството за договаряне сам със себе си, както е при АД.

2.4 Сравнително-правни аспекти в правното положение на управителя на дружеството с ограничена отговорност с прокуриста

В параграф четвърти се прави съпоставка на управителя с фигурата на прокуриста. Изследвана е ролята на прокуриста като представител на търговеца. Очертани са неговите правомощия, изследвани са източникът и границите на представителната му власт. Открити са редица сходства между двете правни фигури на прокуриста и управителя на ООД, изхождайки от факта че и двамата разполагат с представителна власт, като и в двата случая нейният обхват е определен със закона и не може да бъде валидно ограничавана по отношение на третите лица. Тяхна основна функция е да представляват търговеца и да ръководят предприятието му. В същото време между тях се откриват и редица разлики. Придържаме се към твърдението в правната теория, че управителят на ООД не може да заема и длъжността на

прокурист поради това, че е органен представител на дружеството⁷. Различният ред за придобиване и изгубване на двете качества(на органен и доброволен представител) и различията в тяхната представителна власт е пречка за съвместяването им от едно и също лице. Този извод следва и от възможността третите лица да бъдат заблудени в кое от двете качества действа даденото лице – като управител или като прокурист.

Глава трета. Отговорност на управителя на дружеството с ограничена отговорност

В глава трета се изследват границите на отговорността на управителя в различните нейни аспекти.

3.1 Правна същност на отговорността на управителя на дружеството с ограничена отговорност

В параграф първи се прави преглед на различните теоретични становища, относно характера на отговорността на управителя. Изследвана е и съдебната практика в тази насока. Направен е опит да се отговори на въпросите към кой род юридическа отговорност принадлежи тя и по какъв начин това влияе на нейните особености. Като извод от направения анализ на различните становища следва, че определянето на характера на отговорността на управителя на договорна или деликтна зависи от наличието или не на правна връзка между извършителя и увредения. Така според закона могат да се направи разграничение на три случая, в които управителят ще носи отговорност: Първо, отговорност на управителя пред дружеството на основание чл. 145 ТЗ; Второ отговорност на управителя пред съдружниците; Трето отговорност на управителя пред третите лица, кредитори на дружеството.

⁷ Герджиков, О. , Коментар на търговския закон, Книга втора, Алиена, София, 1994г., с. 509-512

Доколкото само в първата хипотеза е налице договор между управителя и дружеството, то и в този случай отговорността може да се определи като договорна. В останалите два случая липсва договор между управителя и посочените лице, така че отговорността ще следва да се търси на деликтно основание.

3.2 Правна уредба на отговорността в търговското законодателство

В параграф трети се изследва правната уредба на ТЗ, предвиждаща тази отговорност. Детайлно се разглеждат предпоставките за нейното реализиране и се определят се нейните граници. Представят се възможностите за освобождаването на управителя от отговорност. В резултат на направените анализи авторът стига **до следните изводи:**

1. Характерът на отговорността, относима към правното положение на управителя се определя от наличието или не на предходна връзка между физическото лице и търговското дружество. Поради това, отговорността на управителя спрямо дружеството ще е договорна, а спрямо съдружниците и третите лица – кредитори на дружеството е деликтна. В преобладаващите хипотези в практиката тя произтича от договорните отношения между него и дружеството и е възможна само при неизпълнение на неговите задължения по този договор.

2. Границите на отговорността спрямо дружеството е в размер на претърпените загуби и пропуснатите ползи. Тя обхваща както имуществените, така и неимуществените вреди, които са пряка последица от неправомерното поведение на управителя. Съгласно. Чл.82, изр.1 ЗЗД управителят носи пълна имуществена отговорност за преките вреди и пропуснатите ползи, доколкото те са могли да бъдат предвидени при

пораждане на задължението. Но ако е действал умишлено той ще отговаря за всички вреди, включително и непредвидимите.

3. Разгледани са хипотезите за освобождаване от отговорност, а именно, поради а) липса на някой от елементите на фактическия състав /действие или бездействие, с което управителят нарушава задължение към дружеството, настъпване на вреда, причинна връзка между вредата и поведението на управителя и вина/; или б) освобождаването му от отговорност от общото събрание.

4. Съдружниците на самостоятелно деликтно основание могат да търсят от управителя обезщетение на причинените му вреди. До такъв иск е възможно да се стигне в случай, че съществуват пречки за реализиране на отговорността на управителя към дружеството – защото няма решение на ОС при ООД или защото ОС е взело решение за освобождаването му от отговорност.

3.3 Правна уредба на отговорността по ДОПК и НК

В параграф трети се изследва правната уредба на отговорността от гл. Т. на наказателното и данъчното законодателство.

3.3.1 Правна уредба по ДОПК

По отношение на правната уредба по ДОПК се изследват конкретните предпоставки за нейното реализиране както и конкретните фактически състави, при които тя възниква. Направен е обстоен анализ на съдебната практика. Като извод от направеното изследване авторът отбелязва, че отговорността на управителя на дружеството с ограничена отговорност по ДОПК възниква и се реализира при точно определени предпоставки, независимо от фактическия състав на нарушението. Тази отговорност има самостоятелен характер по отношение на отговорността на самото дружество и в това си качество има свои отделни основания. Особено важно за тази

отговорност е да се обоснове умишления характер на противоправното деяние на управителя и причинно-следствената връзка между него и настъпилите неблагоприятни последици.

3.3.2 Отговорност по НК

В тази част се изследват нормите на наказателното право, които ангажират наказателната отговорност на управителя, в случай на неизпълнение на неговите задължения. По повод реализирането на наказателната отговорност на управителя на ООД в теорията възникват редица спорни въпроси. Те са свързани най-вече с незаявяването на неплатежоспособност на дружеството пред компетентния съд. Прави се анализ на противоречивите становища на теорията и съдебната практика във връзка с правомощието на управителя да инициира конкурсно производство без решение на общото събрание. Обсъждат се и дискуссионни въпроси, които възникват при наличието на двама или повече управляващи и представляващи дружеството. В резултат на направения анализ авторът стига до следните обобщения относно възникването на наказателна отговорност на управителя по НК:

Първо, съгласно актуалната съдебна практика, не е необходимо решение на върховния орган на дружеството за овластяване на управителя за заявяване на неплатежоспособността, тъй като това е негово задължение, произтичащо от закона. Доколкото изпълнението на това негово задължение може да доведе до прекратяване на дружеството, би следвало да се съобрази правната уредба в съответствие с тълкувателната практика на ВКС.

Второ, въпросът за наказателната отговорност по чл. 227б, ал. 2 от НК при наличие на повече от един управители, които заедно или поотделно управляват и представляват дружеството, не е предвиден в нормативната уредба, ако само един от тях е заявил неплатежоспособността. Остава

дискусионен въпросът дали това освобождава останалите управители от наказателна отговорност при бездействие, с оглед принципа за нейния личен характер, както и дали деянието ще притежава достатъчно степен на обществена опасност, за да бъде престъпно.

Трето, необходимо е да бъде прецизирана правната уредба по отношение на хипотезите, в които управлението и представителството се осъществяват колективно от всички управители и да се уреди конкретно въпросът дали е необходимо тяхното общо съгласие за заявяването на неплатежоспособност.

Заключение

В рамките на научната разработка е извършен комплексен анализ на института на управителя на дружеството с ограничена отговорност: нормативната уредба в търговското законодателство релевантна към проблема, специализирана научна литература, теоретични становища, както и на съдебна практика. **В заключението са представени** в синтезиран и обобщен вид основните резултати от дисертационното изследване, достигнати при решаването на отделните изследователски задачи. Направени са съществени заключения и изводи. Формулирани са идеи за усъвършенстване и доразвитие на законовата регламентация, които са изведени като конкретни **предложения de lege ferenda** и могат да бъдат систематизирани по следния начин:

1. Опирайки се на опита на немското законодателство се предлага в нашия закон да се възприеме фигурата на фактическия управител, който да може да сключва сделки от името и за сметка на дружеството и преди да е вписан в търговския регистър;

2. На базата на предвиденият в руското законодателство колегиален изпълнителен орган за управление, такъв би могъл да се възприеме и в нашия

ТЗ с цел да се избегнат редица проблеми, които могат да възникнат при хипотезата на съвместно управление.

3. Отново въз основа на направения анализ на руската правна уредба се предлага да се предвиди и в нашия ТЗ, че при фактическа невъзможност на управителя да изпълнява своите функции, както и в случаите на освобождаването му от страна на общото събрание или оттеглянето на управителя от длъжност може да се избере временен управител.

4. След направения анализ на възможността за приложението на чл. 301 ТЗ по отношение на сделките, сключени от управителя без представителна власт се предлага да се предвиди срок, в който дружеството да може да се противопостави на тези сделки.

5. В продължение на предходното предложение се допълва, че заявлението за противопоставяне би трябвало да се направи от новия управител, което да е придружено с решението на общото събрание за освобождаването на стария.

6. По отношение на сделките на разпореждане с недвижими имоти, сключени от управителя без решение на общото събрание да се предвиди срок, в който последното да се произнесе дали одобрява сделката.

7. Във връзка с изясняване на въпроса за приложимостта на чл. 38, ал.1 ТЗ и нейното изключване спрямо съветите в АД се прави предложение изрично да се предвиди аналогична разпоредба и в материята за ООД.

8. По повод задължението на управителя да подаде в срок заявление за обявяване на дружеството в несъстоятелност да се предвиди изрична възможност това да може да се направи и без предварително решение на общото събрание.

На основа направените предложения за усъвършенстване уредбата на правното положение на управителя, авторът извежда в приложение към

дисертационното изследване и конкретен проект за изменение и допълнение на ТЗ (Вж. Приложение 3).

III. СПРАВКА ЗА ПРИНОСНИТЕ МОМЕНТИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Настоящият труд си поставя за цел да създаде едно комплексно теоретично изследване на института на управителя на дружеството с ограничена отговорност.
2. Направено е изследване на връзката между начина на регламентиране на правата и задълженията и отговорността на управителя на ООД.
3. Предложена е класификация на правата и задълженията на управителя
4. Направени са предложения за предвиждане на защитни механизми за дружеството срещу вредоносни действия на управителя
5. Пределът на максималната граница на отговорността се обуславя от квалифицирането ѝ като договорна или деликтна по характер.
6. Направени са предложения de lege ferenda за прецизиране на правната уредба на института на управителя.

IV. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

По темата на дисертационния труд са разработени и публикувани една статия и три научни доклада.

Статии:

Представителна власт на управителя на дружеството с ограничена отговорност// Известия, Наука и икономика ИУ – Варна, 2017, № 4, с. 302-314

Доклади:

1. Освобождаване от отговорност на управителя на дружеството с ограничена отговорност”, Научна конференция на младите научни работници – 2016г., Сборник с доклади, Издателство “Наука и икономика”, Икономически университет – Варна, с. 236-243

2. Практически аспекти на отговорността на управителя на дружеството с ограничена отговорност по Данъчно – осигурителния процесуален кодекс”, Правната наука и бизнесът – заедно за устойчиво развитие на икономиката – 2016г., Сборник с доклади от национална научна кръгла маса, Издателство “Наука и икономика”, Икономически университет – Варна, с. 45-54

2. Договорът за управление като елемент от правното положение на управителя на дружеството с ограничена отговорност”// Икономиката в променящия се свят - национални, регионални и глобални измерения : ИПС - 2017 : Сборник с доклади от VIII междунар. науч. конф., 12 май 2017, Издателство „Наука и икономика“ ИУ – Варна, 2017, Том 2, с. 64 – 69